

Καθαρά Δευτέρα: Τι γιορτάζουμε – Κούλουμα και Σαρακοστή

Η Καθαρά Δευτέρα είναι η πρώτη ημέρα της Μεγάλης Τεσσαρακοστής, της νηστείας του Πάσχα. Από τους λαογράφους θεωρείται ο επίλογος των βακχικών εορτών της Αποκριάς, οι οποίες ουσιαστικά αρχίζουν την Τσικνοπέμπτη και τελειώνουν την Καθαρά Δευτέρα.

Η Καθαρά Δευτέρα, κάθε χρόνο, γιορτάζεται με το πέταγμα του χαρταετού. Το πιάτο της ημέρας περιλαμβάνει νηστίσιμα, ως αποτοξίνωση από το πλούσιο φαγοπότι της Αποκριάς: Λαγάνα, χαλβάς, ταραμάς, ελιές, πίκλες, θαλασσινά, φασολάδα, βρίσκονται στην ημερήσια διατάξη.

Η μέρα χαρακτηρίζεται από την απουσία του κρέατος και των γαλακτοκομικών από το τραπέζι.

«Τ' ακούτε τι παράγγειλε η Καθαρή Δευτέρα;

Πεθαίν' ο Κρέος, πέθανε, ψυχομαχάει ο Τύρος

σηκώνει ο Πράσος την ουρά κι ο Κρέμμουδος τα γένια

Μπαλώστε τα σακούλια σας, τροχίστε τα λεπίδια

και στον τρανό τον πλάτανο, να μάσουμε στεκούλια.»

Γιατί ονομάστηκε Καθαρά Δευτέρα;

Η Καθαρά Δευτέρα ονομάστηκε έτσι, γιατί την συγκεκριμένη μέρα οι ορθόδοξοι χριστιανοί «καθαρίζονται» σωματικά και πνευματικά. Την ημέρα αυτή, αφήνουν πίσω τους όλες τις αμαρτωλές συνήθειες, μαζί με τα αρτύσιμα, δηλαδή τα μη νηστίσιμα φαγητά.

Η νηστεία διαρκεί 40 μέρες, όσες και οι μέρες της νηστείας του Χριστού. Εορτάζεται 48 μέρες πριν την Κυριακή της Ανάστασης του Χριστού, το ορθόδοξο χριστιανικό Πάσχα.

Σε ορισμένες περιοχές της Ελλάδος την Καθαρά Δευτέρα «καθαρίζουν» ό,τι απόμεινε από τα μη νησίσιμα φαγητά της αποκριάς, Σε άλλα μέρη της Ελλάδας, όπως π.χ. στην Ήπειρο, οι νοικοκυρές καθαρίζουν τις κατσαρόλες και όλα τα χάλκινα σκεύη από τα λίπη της αποκριάς με ζεστό σταχτόνερο μέχρι ν' αστράψουν και βάφουν άσπρα τα πεζοδρόμια.

Τι είναι τα Κούλουμα;

Τα Κούλουμα είναι ο τρόπος που γιορτάζεται η μέρα αυτή. Συγκεκριμένα, ο κόσμος βγαίνει έξω στην ύπαιθρο και συνήθως πάει στην φύση προκειμένου να πετάξει και τον χαρταετό.

Πολλοί Δήμοι της χώρας, στις εποχές πριν τον κορωνοϊό διοργάνωναν εκδηλώσεις με συναυλίες, φαγητό και παραδοσιακούς χορούς.

Η λέξη **κούλουμα** μπορεί να είναι ευρέως γνωστή, όμως η προέλευσή της δεν είναι ξεκάθαρη. Πολλοί πιστεύουν ότι προέρχεται από τον αναγραμματισμό της λατινικής λέξης *cumulus* (κούμους - κούλουμους) που σημαίνει σωρός, αφθονία ή επίλογος.

Υποστηρικτές αυτής της θεωρίας συνδέουν την **αφθονία** και το **σωρό** με το πολύ φαγητό και τον χορό της ημέρας, ενώ με την λέξη **επίλογος** υποδηλώνεται το τέλος της αποκριάς.

Στο Δήμο Αθηναίων τα Κούλουμα γιορτάζονται στο Λόφο του Φιλοπάπου, όπως και σε πολλούς Δήμους της χώρας, με προσφορά φασολάδας και νησίσιμων στους δημότες.

Γιατί τρώμε λαγόνα;

Η λαγάνα είναι ένας άζυμος άρτος που συνηθίζεται να τρώγεται την Καθαρά Δευτέρα. Η λαγάνα φτιάχνεται δίχως προζύμι και συμβολίζει το πρόχειρο ψωμί που έτρωγαν οι Ισραηλίτες κατά τη νύχτα της Εξόδου τους από την Αίγυπτο υπό την αρχηγία του Μωυσή.

Από τότε και έπειτα, επιβαλλόταν από το Μωσαϊκό Νόμο για όλες τις ημέρες της εορτής του Πάσχα. Αυτό σταμάτησε μέχρι το τελευταίο Πάσχα, όταν ο Χριστός ευλόγησε τον ένζυμο άρτο.

Γιατί πετάμε χαρταετό;

Ο λόγος που πετάμε χαρταετό, κατά την ελληνική παράδοση θυμίζει αρκετά τον λόγο που ισχύει και το κινεζικό έθιμο.

Συμβολίζει το πέταγμα της ψυχής προς τον ουρανό και ουσιαστικά προς τον Θεό. Οι άνθρωποι πιο παλιά πίστευαν ότι όσο πιο ψηλά φτάσει ο χαρταετός, τόσο πιο πιθανό ήταν να ακούσει ο Θεός τις προσευχές τους.

Ο λόγος που το έθιμο αυτό συμβαίνει κατά την Καθαρά Δευτέρα, δεν είναι τυχαίο. Ο λόγος βρίσκεται στο γεγονός ότι πρόκειται για την πρώτη μέρα της Σαρακοστής, κατά την οποία οι χριστιανοί ξεκινούν την σωματική και πνευματική κάθαρση.

Δεν ξέρουμε που και πότε ξεκίνησε η συγκεκριμένη παράδοση, όμως το πιο πιθανό είναι οι Κινέζοι να έκαναν την αρχή. Οι χαρταετοί στην Κίνα έκαναν την εμφάνισή τους πριν από 3.000 χρόνια περίπου.

Τα έθιμα της Ελλάδας

Μπορεί σε όλη την Ελλάδα οι άνθρωποι να πετούν χαρταετό, να τρώνε λαγόνα και να νηστεύουν την πρώτη μέρα της Σαρακοστής, όμως ορισμένες περιοχές έχουν τα δικά τους μοναδικά έθιμα.

Σε ορισμένα χωριά της Κέρκυρας λαμβάνει μέρος ο γνωστός χορός των παπάδων. Στο συγκεκριμένο έθιμο, ιερείς στήνουν χορό που ακολουθείται από γέροντες.

Στα Μεστά και στους Ολύμπους της Χίου αναβιώνει το έθιμο του Αγά, το οποίο έχει ρίζες στην Τουρκοκρατία. Στο συγκεκριμένο έθιμο, ο αγάς, είναι δικαστής και καταδικάζει με δικό του μοναδικό τρόπο τους θεατές.

Ένα άλλο έθιμο που προέρχεται από την Τουρκοκρατία λαμβάνει χώρα στην Αλεξανδρούπολη. Σε αυτό μεταμφιέζεται κάποιος κάτοικος σε Μπέη και περιφέρεται στην πόλη ενώ μοιράζει ευχές.

Στην Μεθώνη της Μεσσηνίας, γίνεται του **Κουτρούλη ο γάμος**, δηλαδή μια αναπαράσταση ενός πραγματικού γάμου που είχε γίνει κατά τον 14^ο αιώνα.

Ο **Αλευροπόλεμος** στο Γαλαξίδι, είναι ένα έθιμο που διατηρείται από το 1801. Εκείνα τα χρόνια, παρόλο που το Γαλαξίδι τελούσε υπό την τουρκική κατοχή, όλοι οι κάτοικοι περίμεναν τις Αποκριές για να διασκεδάσουν και να χορέψουν σε κύκλους. Ένας κύκλος για τις γυναίκες, ένας για τους άντρες. Φορούσαν μάσκες ή απλώς έβαφαν τα πρόσωπά τους με κάρβουνο. Στη συνέχεια προστέθηκε το αλεύρι, το λουλάκι, το βερνίκι των παπουτσιών και η ύχρα.

Ο **Βλάχικος Γάμος** στη Θήβα. Είναι ένα έθιμο που φθάνει στις μέρες μας περίπου από το 1830, μετά την απελευθέρωση των ορεινών περιοχών. Οι Βλάχοι, δηλαδή οι τσοπάνηδες από τη

Μακεδονία, την Ήπειρο, τη Θεσσαλία και τη Ρούμελη, εγκατέλειψαν τότε την άγονη γη τους και βρήκαν γόνιμο έδαφος νοτιότερα. Το θέαμα είναι έξοχο, η γαμήλια πομπή πολύχρωμη, η μουσική που τη συνοδεύει (πίπιζες, νταούλια κ.ά.) εξαιρετικά ζωντανή.

Μπουρανί στον Τύρναβο. Μπουρανί είναι μία χορτόσουπα δίχως λάδι, γύρω από την προετοιμασία της οποίας στήνεται ολόκληρο το σκηνικό του παιχνιδιού με φαλλικά σύμβολα και τολμηρά πειράγματα από τους **μπουρανίδες**.

Στην Κάρπαθο λειτουργεί το **Λαϊκό Δικαστήριο Ανήθικων Πράξεων**. Κάποιοι κάνουν άσχημες χειρονομίες σε κάποιους άλλους και συλλαμβάνονται από τους Τζαφιέδες (χωροφύλακες) για να οδηγηθούν στο Δικαστήριο, που το αποτελούν οι σεβάσμιοι του νησιού. Τα αυτοσχέδια αστεία και τα γέλια ακολουθεί τρικούβερο γλέντι.

Στις κοινότητες Ποταμιά, Καλόξιδο και Λιβάδια της Νάξου οι κάτοικοι ντύνονται **Κορδελάτοι** ή **Λεβέντες**. Οι Κορδελάτοι είναι φουστανελοφόροι και η δεύτερη ονομασία τους **Λεβέντες** αποδίδεται στους πειρατές. Από κοντά τους ακολουθούν και οι ληστές, οι **Σπαραρατόροι**, που αρπάζουν τις κοπέλες για να τις βάλουν με το ζόρι στο χορό και στο γλέντι, που κρατάει ως το πρωί.

Στα χωριά Μέρωνα και Μελιδόνια του Ρεθύμνου αναβιώνουν έθιμα όπως το **κλέψιμο της νύφης**, ο **Καντής**, το **μουντζούρωμα**, τα οποία, σε συνδυασμό με το καλό κρασί και τους ήχους της λύρας, αποτελούν μια μοναδική εμπειρία.

Στη Σκύρο, σχεδόν όλοι οι κάτοικοι με παραδοσιακές ενδυμασίες κατεβαίνουν στην πλατεία του νησιού, όπου χορεύουν και τραγουδούν τοπικούς σκοπούς.

Στον Αρχάγγελο της Ρόδου οι εκδηλώσεις της Καθαρής Δευτέρας κορυφώνονται με τα «μουζώματα» και τα «αλευρώματα», παράλληλα με το γλέντι, τις μεταμφιέσεις και την σάτιρα.

Στα Μεγάλα Καλύβια, του νομού Τρικάλων, κάθε χρόνο την Καθαρά Δευτέρα και για παραπάνω από έναν αιώνα γίνεται αναπαράσταση του παραδοσιακού καραγκούνικου γάμου.

Στον Πεντάλοφο Κοζάνης, οι ντόπιοι δεν πετούν χαρταετό την Καθαρά Δευτέρα, αλλά αυτοσχέδια, μικρά αερόστατα που έχουν κατασκευάσει οι ίδιοι.

Στη Βόνιτσα, αναβιώνει κάθε χρόνο, την Καθαρά Δευτέρα, το έθιμο του Γληγοράκη.

Το έθιμο της Καμήλας αναβιώνει στο χωριό Κάινα του δήμου Αποκορώνου στην Κρήτη.

Στη συνοικία Νέα Μαγνησία της Λαμίας αναβιώνει ο Νεομαγνησιώτικος Γάμος.

Τι είναι η Σαρακοστή;

Σαρακοστή είναι μια χρονική περίοδος που έχει καθοριστεί από την εκκλησία σαν περίοδος νηστείας.

Λέγεται αλλιώς και Τεσσαρακοστή ή Μεγάλη Σαρακοστή και είναι η νηστεία που κάνουμε πριν από το Πάσχα. Πήρε το όνομα της από τον αριθμό τεσσαράκοντα (σαράντα) γιατί αρχικά είχε διάρκεια 40 ημερών (6 εβδομάδων).

Για την ακρίβεια ήταν οι 40 μέρες πριν την Μεγάλη Εβδομάδα.

Αργότερα προστέθηκε στη Σαρακοστή και η Μεγάλη Εβδομάδα κι έτσι η Σαρακοστή πλέον διαρκεί 48 μέρες.

Η Μεγάλη Σαρακοστή είναι η μεγαλύτερη περίοδος νηστείας της Ορθόδοξης εκκλησίας όχι από άποψη διάρκειας, αλλά από άποψη σημαντικότητας.

Ξεκινάει από την Καθαρά Δευτέρα και λήγει μετά την Ανάσταση το Μεγάλο Σάββατο. Κατά τη διάρκεια της τρώμε νηστίσιμα φαγητά που έχει επικρατήσει να τα λέμε σαρακοσιανά. Μπορούμε να πετάμε χαρταετό όλες τις ημέρες της Σαρακοστής!

«Ο σκοπός της Μεγάλης Τεσσαρακοστής, είναι να προετοιμάσει τους πιστούς, όχι μόνο για να τιμήσουν, αλλά και να εισέλθουν στα Άγια Πάθη και την Ανάσταση του Ιησού. Το σύνολο του Ορθοδόξου βίου επικεντρώνεται γύρω από την Ανάσταση. Η Μεγάλη Τεσσαρακοστή προτίθεται να είναι το «εργαστήριο», όπου ο χαρακτήρας του πιστού ανυψώνεται και εδραιώνεται πνευματικά· όπου η ζωή του επιστρέφει και αφιερώνεται ξανά στην διδασκαλία και τα ιδεώδη του Ευαγγελίου· όπου η νηστεία και η προσευχή κορυφώνονται με τη βαθιά πεποίθηση της ζωής· όπου η απάθεια και η αδιαφορία μετατρέπονται σε έντονες δραστηριότητες πίστης και καλών έργων.»

Πηγή: <https://www.sansimera.gr>